

**JINOIY DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHGA QARSHI
KURASHISHDA MOLIYAVIY CHORALAR ISHLAB CHIQUVCHI GURUH
(FATF) FAOLIYATINING TAHLILI**

Qarshiyev Umid Jo‘raqul o‘g‘li

Bosh Prokuratura Akademiyasi Magistraturasi “Korrupsiyaga qarshi kurashish”
mutaxassisligi Tinglovchisi.

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashishda moliyaviy choralarni ishlab chiquvchi guruh (The Financial Action Task Force - FATF) ning tarixi hamda uning faoliyatining tahlili, shuningdek, ba’zi tavsiyalari xususida ilmiy, huquqiy tahlil amalga oshiriladi. FATF jinoiy daromadlarni legallashtirishga, terrorizmni moliyalashtirishga, ommaviy qirg‘in qurollarini tarqatishga qarshi kurashish va ularni oldini olish hamda barcha davlatlarda ushbu harakatlarga qarshi chora-tadbirlar ishlab chiqish va ularga qarshi samarali kurashish uchun tavsiyalar ishlab chiqadi hamda ularning bajarilishi ustidan nazoratni amalga oshiradi.

Kalit so‘zlar: Jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashishda moliyaviy choralarni ishlab chiquvchi guruh (FATF), terrorizmni moliyalashtirish, ommaviy qirg‘in qurollarini tarqatish, jinoiy daromadlarni legallashtirish, FATF tavsiyalari, Yevroosiyo Guruhi (EAG), Moliyaviy razvedka bo‘limi (FIU), Jinoiy daromadlarni legallashtirishga va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurashish bo‘yicha global tizimi (AML/CFT), benefitsiar mulkdor, yuridik shaxs.

ANALYSIS OF THE FINANCIAL ACTION TASK FORCE (FATF) ACTIVITIES

Umid Karshiev

Student of the Master’s Degree of the Academy of the General Prosecutor’s Office,
“Combating Corruption” specialty.

ABSTRACT

This article provides a scientific and legal analysis of the history of the Financial Action Task Force (FATF) and an analysis of its activities, as well as some of its recommendations. The FATF develops recommendations to combat and prevent money laundering, the financing of terrorism, and the proliferation of weapons of mass destruction, as well as to develop and effectively combat these activities in all countries, as well as monitor their implementation.

Keywords: the financial Action Task Force (FATF), the financing of terrorism, the proliferation of weapons of mass destruction, money laundering, FATF recommendations, Eurasian Group (EAG), the financial intelligence unit (FIU), Anti-Money Laundering / Countering the Financing of Terrorism (AML/CFT), beneficial owner, legal person.

Jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashishda moliyaviy choralarni ishlab chiquvchi guruh (The Financial Action Task Force - FATF) 1989-yilda a’zo yurisdiksiyalari vazirlari tomonidan tashkil etilgan hukumatlararo organ. Jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashishda moliyaviy choralarni ishlab chiquvchi guruh (keying o‘rinlarda FATF)ning vazifasi standartlarni belgilash va jinoiy daromadlarni legallashtirish, terrorizmni moliyalashtirish va ommaviy qirg‘in quroli tarqatishni moliyalashtirishga qarshi kurash bo‘yicha huquqiy, tartibga soluvchi va tezkor choralarni samarali amalga oshirishga ko‘maklashish, va xalqaro moliya

tizimining yaxlitligiga boshqa tahdidlarga qarshi samarali kurashish va oldini olishdan iborat. Bundan tashqari FATF jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirish va terrorizmni moliyalashtirish usullarini ko‘rib chiqadi va kripto-valyutalarning ommalashishi bilan keng tarqalgan virtual aktivlarni tartibga solish kabi yangi xavflarni bartaraf etish uchun o‘z standartlarini doimiy ravishda mustahkamlaydi. FATF mamlakatlarning FATF standartlarini to‘liq va samarali bajarilishini nazorat qiladi va ularga rioya qilmagan mamlakatlarni javobgarlikka tortadi.

FATF boshqa xalqaro manfaatdor tomonlar bilan hamkorlikda xalqaro moliyaviy tizimni suiiste‘mol qilishdan himoya qilish maqsadida milliy darajadagi kamchiliklarni aniqlash bo‘yicha ish olib boradi. FATF tavsiyalarida jinoiy daromadlarni legallashtirish va terrorizmni, ommaviy qirg‘in qurollarining tarqalishini moliyalashtirishga qarshi kurashish uchun davlatlar amalga oshirishi kerak bo‘lgan chora-tadbirlarning keng qamrovli va izchil asoslari keltirilgan. Mamlakatlar turli xil huquqiy, ma‘muriy va operatsion tizimlarga va turli xil moliyaviy tizimlarga ega va shuning uchun ham ushbu tahdidlarga qarshi bir xil choralarni ko‘rish mumkin emas. Shunday qilib, FATF tavsiyalari xalqaro standartlarni belgilaydi, ularni davlatlar o‘zlarining muayyan sharoitlariga moslashtirilgan chora-tadbirlar orqali amalga oshirishlari kerak. FATF tavsiyalarida davlatlar quyidagi choralarni ko‘rishi kerak:

- xavflarni aniqlash va siyosat va ichki muvofiqlashtirishni ishlab chiqish;
- jinoiy daromadlarni legallashtirish, terrorizmni moliyalashtirish va ommaviy qirg‘in quroli tarqatishni moliyalashtirish;
- moliya sektori va boshqa belgilangan tarmoqlar uchun profilaktika choralarni qo‘llash;
- vakolatli davlat organlari uchun vakolatlar va majburiyatlarni belgilash (masalan, tergov, huquqni muhofaza qilish va nazorat qilish organlari) va boshqa institutsional choralar;
- yuridik shaxslar va kelishuvlarning benefitsiar mulkdor to‘g‘risidagi ma‘lumotlari oshkoraligini va mavjudligini oshirish; va

-xalqaro hamkorlikka ko‘maklashish.

FATFning qirqta tavsiyalari 1990-yilda giyohvand moddalardan topilgan jinoiy daromadlarni legallashtirishning moliyaviy tizimiga qarshi kurashish tashabbusi sifatida ishlab chiqilgan. 1996-yilda birinchi marta tavsiyalar jinoiy daromadlarni legallashtirish tendensiyalari va texnikasini aks ettirish va giyohvand moddalarni legallashtirishga qarshi kurashishdan tashqari ularning ko‘lamini kengaytirish uchun qayta ko‘rib chiqildi. 2001-yil oktyabr oyida FATF terrorchilik harakatlari va terrorchilik tashkilotlarini moliyalashtirish masalasini hal qilish vakolatini kengaytirdi, va terrorizmni moliyalashtirish bo‘yicha 8 ta keyinroq esa 9 ta muhim tavsiya ishlab chiqdi. FATF tavsiyalari 2003-yilda ikkinchi marta qayta ko‘rib chiqilgan va ular Maxsus tavsiyalar bilan birgalikda 180 dan ortiq mamlakatlar tomonidan ma‘qullangan, jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurashning xalqaro standarti sifatida tan olingan. O‘z a‘zolarining o‘zaro baholarining uchinchi bosqichi yakunlanganidan so‘ng, FATF tavsiyalarni ko‘rib chiqdi va yangiladi, FATF mintaqaviy organlari va kuzatuvchi tashkilotlar, shu jumladan Xalqaro valyuta jamg‘armasi, Jahon banki va Birlashgan Millatlar Tashkiloti bilan yaqin hamkorlikda amalga oshirdi. Tuzatishlar yangi va paydo bo‘layotgan tahdidlarga javob beradi, mavjud majburiyatlarni aniqlab beradi va kuchaytiradi, shu bilan birga tavsiyalarda zarur barqarorlik va qat‘iylikni saqlab qoldi.

FATF standartlari tavsiyalarni o‘zlari va ularning izohli eslatmalarini, shuningdek lug‘atdagi tegishli ta‘riflarni o‘z ichiga oladi. FATF standartlarida belgilangan chora-tadbirlar FATF va mintaqaviy tashkilotlarning barcha a‘zolari tomonidan amalga oshirilishi kerak va ularning bajarilishi o‘zaro baholash jarayonlari orqali, va Xalqaro valyuta jamg‘armasi va Jahon bankining – baholash jarayonlari orqali FATFning umumiy baholash metodologiyasi asosida qat‘iy baholanadi. Lug‘atdagi ba‘zi izohli eslatmalar va ta‘riflar talablarni qanday qo‘llash mumkinligini ko‘rsatadigan misollarni o‘z ichiga oladi. Ushbu misollar FATF standartlarining majburiy elementlari emas va faqat ko‘rsatmalar uchun kiritilgan. Misollar keng qamrovli

bo'lishi mo'ljallanmagan va ular foydali ko'rsatkichlar deb hisoblansa ham, ular har qanday sharoitda ham ahamiyatli bo'lmasligi mumkin. FATF shuningdek, FATF standartlarini amalga oshirishda mamlakatlarga yordam berish uchun qo'llanma, eng yaxshi amaliy hujjatlar va boshqa maslahatlarni ishlab chiqadi. Ushbu boshqa hujjatlar standartlarga muvofiqlikni baholash uchun majburiy emas, ammo mamlakatlar FATF standartlarini qanday amalga oshirishni ko'rib chiqishda ularga e'tibor berishlari kerak. FATF veb-saytida mavjud bo'lgan FATF yo'riqnomasi va eng yaxshi amaliy hujjatlar ro'yxati tavsiyalarga ilova sifatida kiritilib qo'yilgan.

FATF moliya tizimining yaxlitligini ta'minlashda muhim sheriklar sifatida xususiy sektor, fuqarolik jamiyati va boshqa manfaatdor tomonlar bilan yaqin va konstruktiv muloqotni davom ettirishga sodiqdir. Tavsiyalarni qayta ko'rib chiqish keng qamrovli maslahatlashuvlarni o'z ichiga oldi va ushbu manfaatdor tomonlarning mulohazalari va takliflaridan foydalangan. Oldinga va o'z vakolatlariga muvofiq FATF standartlarga kiritilgan o'zgartirishlarni, zarur bo'lganda, ko'rib chiqishda davom etib, global moliyaviy tizim uchun paydo bo'layotgan tahdidlar va zaifliklar to'g'risidagi yangi ma'lumotlar asosida amalga oshiradi. FATF barcha davlatlarni jinoiy daromadlarni legallashtirishga, terrorizmni moliyalashtirishga va ommaviy qirg'in qurolini tarqalishni moliyalashtirishga qarshi kurashish bo'yicha milliy tizimlarini FATFning qayta ko'rib chiqilgan tavsiyalariga muvofiqlashtirish bo'yicha samarali choralarni ko'rishga chaqiradi.

FATF tavsiyalarini ikki yuzdan ortiq mamlakatlar va yurisdiksiyalar ularni amalga oshirish majburiyatini oladi. Shuningdek, FATF o'z a'zolaridan boshlab, mamlakatlarning FATF tavsiyalarini amalga oshirishdagi taraqqiyotini kuzatib boradi; jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurash usullari va choralarni ko'rib chiqadi; va FATF tavsiyalarining butun dunyoda qabul qilinishi va amalga oshirilishiga yordam beradi. FATFning qaror qabul qiluvchi organi - FATF yalpi majlisi yiliga uch marta yig'iladi. FATF sayti (<https://www.fatf-gafi.org/>) ga ko'ra FATFning 39 ta a'zosi mavjud bo'lib,

2 ta tashkilot va 37 ta davlatni o‘z chiga oladi. Bundan tashqari 1 ta kuzatuvchi maqomidagi davlat va 9 ta mintaqaviy tashkilotlari bor. Qolaversa, bir qancha kuzatuvchi tashkilotlarni ham qamrab oladi.

O‘zbekiston FATFning to‘g‘ridan to‘g‘ri a‘zo hisoblanmaydi. Balki FATFning mintaqaviy tashkiloti hisoblanadigan Eurasian Group – Yevroosiyo Guruhi (keying o‘rinlarda (EAG))ga a‘zo hisoblanadi. EAG faoliyatiga qisqacha to‘xtalib o‘tadigan bo‘lsak, EAG 2004-yil 6-oktabrda Moskva shahrida “Inauguratsiya konferensiyasi” qarori va Rossiya Federatsiyasi tashabbusi bilan FATF, Xalqaro valyuta fondi hamda Jahon banki va boshqa bir qancha davlatlar tomonidan qo‘llab-quvvatlangan holda tashkil etilgan. EAG FATF uslubidagi mintaqaviy tashkilot bo‘lib, 2010-yil iyun oyida FATFning mintaqaviy a‘zosiga aylangan. Mavjud mintaqaviy tashkilotlarining bir qismi bo‘lmagan Yevroosiyo mintaqasi mamlakatlari uchun FATF uslubidagi mintaqaviy tashkilotni yaratish terrorizm tahdidiga qarshi kurashish va moliyaviy tizimlarning shaffofligi va xavfsizligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. EAGning maqsadi ushbu mamlakatlarni “Jinoiy daromadlarni legallashtirishga va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurashish bo‘yicha global tizimi”ga kiritishdan iborat.

EAGning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

Xalqaro standartlarni joriy etishga ko‘maklashish;

Moliyaviy razvedka bo‘limi (FIU) vakolatlari doirasida qo‘shma dasturlarni amalga oshirish;

Jinoiy daromadlarni legallashtirishga va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurashish bo‘yicha global tizimi (AML/CFT)ning mavjud mexanizmlari samaradorligini baholashni o‘tkazish;

Texnik yordam bo‘yicha hamkorlikni muvofiqlashtirish;

Jinoiy daromadlarni legallashtirishga va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurashish bo‘yicha global tizimi (AML/CFT) sohasidagi tendentsiyalarni

(tipologiyalarni) tahlil qilish va ushbu jinoyatlarga qarshi kurashish bo‘yicha tajriba almashish¹.

FATFning 2022-yil O‘zbekiston bo‘yicha bergan yakuniy xulosalarida FATF tavsiyalari yuzasidan amalga oshirilishi shart bo‘lgan bir qancha kamchiliklar bayon etilgan. Jumladan, pochta operatorlari xalqaro pul o‘tkazmalari xizmatlarini ko‘rsatuvchi kompaniyalarning Jinoiy daromadlarni legallashtirishga va terrorizmni moliyalashtirishga qarshi kurashish bo‘yicha global tizimi choralarini o‘rganishga majbur emas, biroq qonunchilik uning choralariga rioya qilmaydigan operator bilan munosabatlarga kirishmaslikni talab qiladi. Bundan tashqari davlat yuridik shaxslarning benefitsiar egaligi va nazorati to‘g‘risidagi tegishli, aniq va dolzarb ma‘lumotlarga ega bo‘lishini ta‘minlashi kerakligi qayd etilgan. Ammo yuridik shaxslar benefitsiar mulkdori to‘g‘risida ma‘lumot shakllantirilmaydi hamda olinmaydi².

FATF tavsiyalarini to‘liq bajargan davlat mavjud emas, ammo uning tavsiyalarini bajarish korrupsiya, terrorizm moliyalashtirishni, ommaviy qirg‘in qurolini tarqatishini va jinoiy daromadlarni legallashtirishni samarali tarzda oldini oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI: (REFERENCES)

Asosiy adabiyotlar:

- 1) FATF (2012-2022), International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation, FATF, Paris, France.
- 2) FATF (2013-2021), Methodology for Assessing Compliance with the FATF Recommendations and the Effectiveness of AML/CFT Systems, updated October 2021, FATF, Paris, France.

Normativ-huquqiy hujjatlar:

- 1) “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi konvensiya.

¹ www.eurasiangroup.org

² <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer-fsr/EAG-Mutual-Evaluation-Republic-Uzbekistan.pdf>

- 2) “Giyohvand va psixotrop moddalarlarning noqonuniy o‘tkazishga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi konvensiya.
- 3) O‘zbekiston Respublikasining “Terrorizmga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonuni.
- 4) O‘zbekiston Respublikasining “Jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga, terrorizmni moliyalashtirishga va ommaviy qirg‘in qurolini tarqatishni moliyalashtirishga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonuni.

Internet manbalari:

- 1) www.Lex.uz
- 2) <https://www.fatf-gafi.org>
- 3) www.eurasiangroup.org
- 4) <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/mer-fsrb/EAG-Mutual-Evaluation-Republic-Uzbekistan.pdf>